

Warszawa, 25 lipca 2024 r.

Pan
Andrzej Domański
Minister Finansów

Szanowny Panie Ministrze,

W imieniu Fundacji Instrat pragnę przekazać przygotowany przez ekspertów Instratu apel, w którym poruszamy problematykę ponownego wykorzystania danych w interesie publicznym. W dokumencie tym zwracamy uwagę na fakt, iż pomimo wysokiej pozycji Polski w rankingach takich jak Open Data Maturity czy OURdata Index 2023, w naszym kraju nadal występują problemy z dostępem do kompletnych danych będących w posiadaniu urzędów administracji. Zauważamy także, że poza otwartymi danymi, istnieją zbiory informacji będących w posiadaniu instytucji publicznych, które choć uznawane są za poufne, mogłyby zostać w bezpieczny sposób udostępnione z korzyścią dla społeczeństwa i gospodarki.

Pośród danych, których zwiększenie dostępności i ich ponowne wykorzystanie byłoby szczególnie korzystne dla społeczeństwa zidentyfikowaliśmy m.in. zanonimizowane informacje o dochodach obywateli. Obecnie podstawowym źródłem informacji w tym zakresie są badania ankietowe GUS. W literaturze naukowej wskazuje się jednak, że tego typu badania nie odzwierciedlają poprawnie struktury dochodów w gospodarce. Przede wszystkim pomijają istotną część dochodów osiągniętych przez najzamożniejszych obywateli.

W konsekwencji przez wiele lat w debacie publicznej w Polsce ignorowano problem nierówności dochodowych - z badań ankietowych wynikało, że są one umiarkowane na tle innych państw oraz nie zmieniają się znacząco. Badania naukowe opublikowane w ostatnich latach wskazują jednak, że pogląd ten był błędny - nierówności dochodowe w Polsce są wyjątkowo wysokie (jedne z najwyższych w Unii Europejskiej), a ich trend w XXI wieku był rosnący.

Poprawne określenie struktury dochodów w gospodarce wymaga połączenia badań ankietowych z danymi ze źródeł administracyjnych - deklaracji składkowych i podatkowych. Od 2019 roku Ministerstwo Finansów opracowuje zbiory danych, w których znajdują się ogólne informacje w tym obszarze na podstawie danych z deklaracji PIT i danych Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Publikacja opisująca wnioski z tego zbioru ukazuje się jednak nieregularnie i z dużym opóźnieniem, z kolei dane są w niej przedstawiane w wartościach zagregowanych, ograniczając możliwości wykorzystania ich do dalszych analiz np. zmian w systemie podatkowym czy dla celów naukowych. Ministerstwo Finansów nie udostępnia danych jednostkowych na potrzeby badań lub robi to w sposób selektywny na niejasnych zasadach.

Brak dostępu do zanonimizowanych jednostkowych danych z deklaracji składkowych i podatkowych ogranicza potencjał badań nad polityką publiczną w Polsce. Rzetelna ocena wpływu różnego rodzaju planowanych lub działających rozwiązań na dochody i wydatki publiczne, dochody obywateli, nierówności dochodowe czy ubóstwo może zostać dokonana rzetelnie wyłącznie przez Ministerstwo Finansów. To utrudnia tworzenie nowych idei w przestrzeni publicznej, na przykład przez organizacje pozarządowe czy partie polityczne. Obliczeń dokonywanych przez MF nie da się także poddać jakościowej weryfikacji przez instytucje zewnętrzne. Należy podkreślić, że udostępnianie tego typu zanonimizowanych danych jest standardem w wielu rozwiniętych demokracjach.

Z tego względu apelujemy do Ministerstwa Finansów o udostępnienie zanonimizowanych danych jednostkowych z połączonej bazy danych deklaracji PIT i danych ZUS na potrzeby badań naukowych.

Nasz apel w tym zakresie obejmuje trzy elementy:

- stworzenie data-hub, w ramach którego będą przygotowywane, zanonimizowane i przechowywane dane z deklaracji podatkowych (w kolejnym kroku także składkowych) - w sposób zapewniający bezpieczeństwo tych danych.
- Ustalenie procedury dostępu do tych danych do celów badawczych. Procedura powinna obejmować szkolenie oraz być obwarowana klauzulami chroniącymi dane osobowe.
- Regularne publikowanie (z maksymalnie rocznym opóźnieniem) podstawowych statystyk o strukturze dochodów obywateli oraz płaconych przez nich podatkach i składkach na podstawie posiadanych przez Ministerstwo Finansów danych administracyjnych.

Z wyrazami szacunku,

Michał Kulbacki

Ekonomista w Fundacji Instrat

Do wiadomości:

Pani Patrycja Sznajder, Pełnomocnik Ministra Finansów ds. otwartości danych

Pani Anna Gos, Dyrektor Departamentu Zarządzania Danymi, Ministerstwo Cyfryzacji,
Pełnomocnik Ministra Cyfryzacji ds. otwartości danych